

Η Εφαρμογή του Ενιαίου Μέτρου Κρίσης στους Δημόσιους Διαγωνισμούς¹

Ηλίας Κ. Μικρουλέας, Δικηγόρος, Δ.Ν., Γραμματέας της Ένωσης Ελλήνων Δημοσιολόγων (ΕΕΔ)

I. Εισαγωγή

Η συζήτηση για την εφαρμογή του ενιαίου μέτρου κρίσης στους δημόσιους διαγωνισμούς προβάλλει στην παρούσα συγκυρία ενδιαφέρουσα και σημαντική κυρίως λόγω των δικονομικών ζητημάτων που δυσκολεύουν την εφαρμογή της και τα οποία έχουν προκύψει τα τελευταία χρόνια, ύστερα από την πρόσφατη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το έννομο συμφέρον².

Στην πράξη ανακύπτουν ιδίως τέσσερα θέματα που καθιστούν έκδηλα τα προβλήματα εφαρμογής της αρχής αυτής: α) το θέμα της δυνατότητας του οριστικής αποκλεισθέντος οικονομικού φορέα να προβάλλει με έννομο συμφέρον ισχυρισμούς αναφερόμενους στην αποδοχή της συμμετοχής άλλου διαγωνιζόμενου, στην προσφορά του οποίου συντρέχουν λόγοι αποκλεισμού ίδιοι με εκείνους που αποτέλεσαν την αιτιολογία του δικού του αποκλεισμού, β) το ζήτημα, αν οφείλει η αναθέτουσα αρχή, προς τήρηση του ενιαίου μέτρου κρίσης, να επαναλάβει τη διαγωνιστική διαδικασία ως προς όλους τους διαγωνιζόμενους, προκειμένου να αρθούν τις διαγνωσθείσες με δικαστικές αποφάσεις πλημμέλειες της διαγωνιστικής διαδικασίας, όταν υπάρχουν τέτοιες, γ) η δυνατότητα διαγωνιζόμενος να επιδιώξει και να πετύχει αποκλεισμό συνδιαγωνιζόμενου του για λόγους που συντρέχουν και στη δική του συμμετοχή και δ) το θέμα του ελέγχου της τροποποίησης όρων διενέργειας του διαγωνισμού, όταν η αναθέτουσα αρχή με τον προσωρινό ανάδοχο, ιδίως όταν αυτός είναι μοναδικός εναπομείνας διαγωνιζόμενος, τροποποιούν εν τοις πράγμασι ανεπίτρεπτα τους όρους της διακήρυξης του οικείου διαγωνισμού.

II. Το ενιαίο μέτρο κρίσης ως έκφραση της αρχής της ισότητας

Το ενιαίο μέτρο κρίσης αποτελεί ειδική εκδήλωση της συνταγματικής αρχής της ισότητας. Η Διοίκηση οφείλει να εφαρμόζει το ενιαίο μέτρο κρίσης κάθε φορά που ασκεί την διακριτική της ευχέρεια εκτιμώντας ή αξιολογώντας πρόσωπα ή πράγματα³. Το ενιαίο μέτρο κρίσης δεσμεύει τη δράση της Διοίκησης, υπό την έννοια ότι την επιτάσσει να κινείται εντός των ορίων που θέτει η αρχή της ισότητας τόσο κατά την έκδοση ατομικών διοικητικών πράξεων, όσο και κατά την άσκηση της κανονιστικής

¹ Η μελέτη αυτή βασίζεται σε εισήγηση, η οποία παρουσιάστηκε στο 11ο Ετήσιο Επιστημονικό Συνέδριο της Ένωσης Ελλήνων Δημοσιολόγων (ΕΕΔ) σε συνεργασία με τον Δικηγορικό Σύλλογο Θεσσαλονίκης (ΔΣΘ) και με τη Νομική Σχολή του ΑΠΘ, που έλαβε χώρα στις 5 και 6 Απριλίου 2024, στην Αίθουσα Εκδηλώσεων του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Θεσσαλονίκης (ΕΒΕΘ)

² Βλ. ΔΕΕ Απόφαση της 24.3.2021, NAMA (C-771/19), σκέψεις 31 επ., ΔΕΕ Απόφαση της 5.9.2019, Lombardi (C-333/18), σκ. 23, ΔΕΕ Απόφαση της 11.5. 2017, Archus και Gama (C-131/16), σκ. 52, ΔΕΕ Απόφαση της 5.4.2016, PFE (C-689/13), σκ. 27. Πρβλ. απόφαση της 4.7.2013, Fastweb (C-100/12), σκ. 33.

³ Μ. Πικραμένος, Η αιτιολογία των διοικητικών πράξεων, 2012, σελ 22 επ., 290 επ.

της αρμοδιότητας. Η τήρηση των ορίων αυτών ελέγχεται από τον ακυρωτικό δικαστή στην ακυρωτική δίκη, συνήθως σε υποθέσεις υπαλληλικών διαφορών, διαφορών που αφορούν σε πρόσβαση σε επάγγελμα, αλλά και διαφορών στο στάδιο που προηγείται της σύναψης δημοσίων συμβάσεων. Όταν το διοικητικό όργανο διαθέτει διακριτική ευχέρεια προς επιλογή περισσότερων λύσεων, οφείλει να προκρίνει την λύση που επιβάλλει η αρχή του ίσου μέτρου κρίσης, δηλαδή την λύση που οδηγεί σε ισότιμη μεταχείριση των ενδιαφερομένων προσώπων ή πραγμάτων.

Η αρχή του ενιαίου μέτρου κρίσης στους δημόσιους διαγωνισμούς αποτελεί εκδήλωση των αρχών της ίσης μεταχείρισης των διαγωνιζόμενων και της διαφάνειας που διέπουν το σύνολο του ενωσιακού δικαίου των δημοσίων συμβάσεων. Με βάση την ειδική νομοθεσία που διέπει το στάδιο που προηγείται της σύναψης δημοσίων συμβάσεων, αλλά και τις γενικές αρχές του διοικητικού δικαίου, η αναθέτουσα αρχή ασκούν την εξουσία που τους παρέχει ο νόμος με βάση συγκεκριμένα κριτήρια, προκειμένου να διασφαλιστεί η τήρηση του ενιαίου μέτρου κρίσης κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς τους⁴. Στο πλαίσιο του δικαίου των δημοσίων διαγωνισμών ο όρος «ενιαίο μέτρο κρίσης» χρησιμοποιείται ανεξάρτητα από το αν πραγματικά γίνεται αναφορά σε «κρίση» υπό την έννοια της άσκησης διακριτικής ευχέρειας ή «κρίση» που επιβάλλεται ως δέσμια αρμοδιότητα στην αναθέτουσα αρχή.

Η τήρηση του ενιαίου μέτρου κρίσης επιτάσσει την εφαρμογή ενιαίων νόμιμων κριτηρίων για όλους τους υποψηφίους. Ταυτόχρονα, όμως, δεν επιτρέπει την εφαρμογή ενιαίων παράνομων κριτηρίων, αφού σε ένα κράτος δικαίου δεν είναι νοητή η ισότητα στην παρανομία⁵.

Το ενιαίο μέτρο κρίσης καλείται σε εφαρμογή σε όλα τα στάδια της διαδικασίας ανάθεσης των δημοσίων συμβάσεων.

Στο στάδιο της σύνταξης, κατάρτισης και δημοσίευσης της διακήρυξης, η αρχή του ενιαίου μέτρου κρίσης επιβάλλει τη σαφήνεια και ακρίβεια των όρων της και ιδίως του τεχνικού αντικειμένου και των τεχνικών προδιαγραφών, των απαιτούμενων προσόντων των διαγωνιζόμενων και των δικαιολογητικών που θα πρέπει να υποβάλουν αυτοί κατά την κατάθεση της προσφοράς τους, καθώς και των δικαιολογητικών για την απόδειξη της συνδρομής των κριτηρίων που απαιτεί η διακήρυξη. Η αρχή αυτή επιβάλλει την διατύπωση των όρων της διακήρυξης κατά τρόπο ώστε να μη πλήττονται οι αρχές της διαφάνειας, της ίσης μεταχείρισης και του ελεύθερου ανταγωνισμού, που επιβάλλουν την εκ των προτέρων γνωστοποίηση με πληρότητα και σαφήνεια των όρων πρόσβασης στο διαγωνισμό σε όλους τους πιθανούς ενδιαφερομένους οικονομικούς φορείς, ώστε να λάβουν πλήρη γνώση και να αποκτήσουν σαφή εικόνα αυτών⁶.

⁴ Πρβλ. για την αυτοδέσμευση της Διοίκησης σε *N. Ζευγώλη*, Εγγυήσεις του Ελληνικού Δημοσίου, 2015, σελ 177, με περαιτέρω παραπομπή στην ΣτΕ 614/2009, στην ΔΕφΑΘ 1617/2009 και στην απόφαση ΔΕΚ της 8ης Ιουλίου 1999, Hercules Chemicals NV κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, υπόθεση C-51/920.

⁵ *M. Πικραμένος*, Η Αιτιολογία των διοικητικών πράξεων, σελ. 293. Πρβλ. ΣτΕ 3155/1994, 3986/1986.

⁶ Βλ. ΕΣ ΤμΜειζΕπτΣυνθ 1354/2018, σκέψη ΙΙΙ.Α, σύμφωνα με την οποία «η αρχή της διαφάνειας, η οποία διέπει τις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων, προϋποθέτει, προς διασφάλιση της ίσης μεταχείρισης των διαγωνιζόμενων, ότι όλοι οι όροι και οι λεπτομέρειες διεξαγωγής της διαγωνιστικής διαδικασίας πρέπει να διατυπώνονται στη διακήρυξη του διαγωνισμού με σαφήνεια, με ακρίβεια και χωρίς αμφισημία, ήτοι δε κατά τρόπο, ώστε αφενός να παρέχεται σε όλους τους ευλόγως ενημερωμένους και έχοντες τη συνήθη επιμέλεια διαγωνιζόμενους η δυνατότητα να κατανοούν το ακριβές περιεχόμενό τους με τον ίδιο τρόπο, αφετέρου να παρέχεται στην αναθέτουσα αρχή η δυνατότητα να ελέγξει αποτελεσματικά

Κατά την διαδικασία εξέλιξης του διαγωνισμού η εφαρμογή της αρχής του ενιαίου μέτρου κρίσης επιβάλλει την ανάθεση της σύμβασης, κατόπιν αξιολόγησης, βάσει των όρων της διακήρυξης κατ' ενιαίο μέτρο κρίσης, από την αναθέτουσα αρχή, σ' εκείνον που, πληροί τις προϋποθέσεις συμμετοχής στο διαγωνισμό και πρόσφερε, ανάλογα με το ορισθέν κριτήριο ανάθεσης, είτε την πλέον συμφέρουσα προσφορά είτε τη χαμηλότερη τιμή⁷.

Στις περιπτώσεις διαγωνισμών με κριτήριο την χαμηλότερη τιμή, η παράβαση των όρων της διακήρυξης συνεπάγεται την απόρριψη της προσφοράς ως απαράδεκτης, με πράξη δέσμιας αρμοδιότητας της αναθέτουσας αρχής. Τυχόν αποδοχή τέτοιας προσφοράς έρχεται σε αντίθεση, μεταξύ άλλων, και με την αρχή της τήρησης ενιαίου μέτρου κρίσης κατά την αξιολόγηση των προσφορών των διαγωνιζόμενων.⁸

Σε περιπτώσεις διαγωνισμών με κριτήριο ανάθεσης την βέλτιστη τιμή σε σχέση με την ποιότητα⁹, η Αναθέτουσα Αρχή, μέσω της Επιτροπής Διαγωνισμού, οφείλει επιπλέον όσων αναφέρθηκαν ανωτέρω, κατά την αξιολόγηση των προσφορών, να κινείται εντός των ορίων που προβλέπονται από τη διακήρυξη για κάθε επιμέρους κριτήριο, το δε ενιαίο μέτρο κρίσης των προσφορών επιβάλλεται ως κριτήριο ελέγχου της νομιμότητας της αιτιολογίας της αξιολόγησης, η οποία θα πρέπει να ανταποκρίνεται στο επίπεδο των διαγωνιζόμενων, με σκοπό την κατά το δυνατόν ακριβοδίκαιη βαθμολόγησή τους¹⁰. Στις περιπτώσεις αυτές, η Αναθέτουσα αρχή κατά την αιτιολόγηση της βαθμολόγησης κάθε μίας προσφοράς πρέπει να εκθέτει ανά αξιολογικό κριτήριο το πραγματικό στοιχείο που διαφοροποιεί τις προσφορές των εταιρειών μεταξύ τους και το οποίο δικαιολογεί την αντίστοιχη βαθμολογία, έτσι ώστε κατά τη σύγκριση των προσφορών μεταξύ τους, να τεκμηριώνεται ότι τηρήθηκε η αρχή του ενιαίου μέτρου κρίσης των προσφορών¹¹. Ο δε δικαστικός έλεγχος του ενιαίου μέτρου κρίσης προϋποθέτει ότι ο δικαστής εξετάζει την πράξη της αναθέτουσας αρχής που έχει προσβληθεί κατά το μέρος που αντιστοιχούν περισσότερες λύσεις ή περισσότερους υποψήφιους και διαπιστώνει, μέσα από την δοθείσα αιτιολογία, κατά πόσο έχουν τηρηθεί για όλους, με ίσους όρους τα κριτήρια του νόμου¹².

III. Ενδεικτικά ζητήματα από την εφαρμογή της αρχής του ενιαίου μέτρου κρίσης στις διαδικασίες των δημόσιων διαγωνισμών

Όπως προαναφέρθηκε, τα τελευταία χρόνια έχει διαπιστωθεί ότι μια σειρά οικονομικών δυσκολιών εμποδίζουν την απρόσκοπτη εφαρμογή του ενιαίου μέτρου κρίσης στους δημόσιους διαγωνισμούς.

και επί ίσοις όροις, προς διασφάλιση του ενιαίου μέτρου κρίσης των προσφορών, αν πράγματι οι προσφορές των διαγωνιζόμενων ανταποκρίνονται στα κριτήρια που διέπουν τη συγκεκριμένη διακήρυξη (βλ. ενδ. απ. Δ.Ε.Ε. στις υποθέσεις C-368/10 Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών σκ. 109 επ., C-42/13, Cartiera dell' Adda SpA, σκ. 44 επ.)».

⁷ ΕΣ VI Τμ. 1649/2014.

⁸ Δ. Ράικος, Δίκαιο Δημοσίων Συμβάσεων, 4^η έκδοση, 2022, σελ. 367.

⁹ ΔΕφαΘ 526/2024 σκέψη 8.

¹⁰ ΣτΕ 1889/2020, ΕΑ 94/2010, 914/2007.

¹¹ Π. Δέγλερης, Η προσωρινή δικαστική προστασία στις δημόσιες συμβάσεις, 2013, σ. 183 επ.

¹² Βλ. ΕΑ ΣτΕ 102/2020, σκέψη 8, 30/2020, σκέψη 19, 315/2019, σκέψη 9

1. Ενιαίο μέτρο κρίσης και έννομο συμφέρον

Η χρήση του όρου «ενιαίο μέτρο κρίσης» ήταν κοινή έως πρόσφατα στην νομολογία στην περίπτωση εξέτασης του εννόμου συμφέροντος διαγωνιζόμενου του οποίου η προσφορά είχε απορριφθεί και εκείνος στρεφόταν κατά της νομιμότητας της προσφοράς άλλων διαγωνιζόμενων. Στην περίπτωση αυτή η εφαρμογή της αρχής αυτής αποτελούσε την βάση του εννόμου συμφέροντος του αποκλεισθέντος διαγωνιζόμενου να επιδιώξει τον αποκλεισμό άλλου διαγωνιζόμενου για τον ίδιο λόγο για τον οποίο αποκλείσθηκε και ο ίδιος¹³.

Η εφαρμογή της αρχής αυτής είχε, βέβαια, συγκεκριμένα όρια:

α) ο αποκλεισθείς διαγωνιζόμενος δεν μπορούσε να προβάλει παρά μόνον αιτιάσεις κατά της απόφασης της αναθέτουσας αρχής η οποία, κατά παράβαση των αρχών της ίσης μεταχείρισης και του ενιαίου μέτρου κρίσης, αποδέχθηκε προσφορά άλλου διαγωνιζόμενου, παρόλο που και σε εκείνη συνέτρεχε λόγος απόρριψης ίδιος με εκείνον που αποτέλεσε την αιτιολογία απόρριψης της προσφοράς του αποκλεισθέντος και να ζητήσει με τον τρόπο αυτό και την απόρριψη της προσφοράς του άλλου διαγωνιζόμενου για τον ίδιο λόγο¹⁴.

β) το ζήτημα έπρεπε να αφορά αυστηρά αποκλειστικά και μόνο διαφορετική εκτίμηση των αυτών πλημμελειών των προσφορών των διαγωνιζόμενων και όχι αν οι διαφορετικές πλημμέλειες αφορούν το ίδιο εν γένει ζήτημα¹⁵.

γ) η προσφυγή έπρεπε να αφορά μόνο την απόρριψη της προσφοράς του συνυποψηφίου και όχι την αποδοχή της προσφοράς του ενδιαφερόμενου για λόγους εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης¹⁶.

Η πάγια αυτή νομολογία φαίνεται να έχει επηρεαστεί από τις εξελίξεις της νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) για το έννομο συμφέρον του οριστικώς αποκλεισθέντος και να μην ακολουθείται πλέον, τουλάχιστον για τους διαγωνισμούς που διέπονται από το ενωσιακό δίκαιο¹⁷.

Τόσο η Οδηγία 89/667/ΕΟΚ όσο και η διάταξη του άρθρου 345 του ν. 4412/2016 προσδιορίζουν ως έχοντα έννομο συμφέρον να προστατευθεί με βάση τις διατάξεις του, εκείνον που «έχει ή είχε» συμφέρον να του ανατεθεί συγκεκριμένη σύμβαση. Όπως έχει υποστηριχθεί, με την φράση «έχει ή είχε» συμφέρον, ο ενωσιακός νομοθέτης κατέστησε σαφές ότι το δικαίωμα της προστασίας δεν έχουν μόνο οι

¹³ Βλ. ΣτΕ 2025/2019, 2768-2770/2013, 3921/2013, 715/2011, 206/2011, 732/2005, 3720/2003, 536/2003, 2730/2001 κ.ά., ΕΑ ΣτΕ 30/20219, 349/2017 344/2017, 106/2013, 274/2012, 66/2012, 74/2010, 952/2009, 155/2009, ΜΔΕφΑθ 138/2017. Δ. Ράικος, Δίκαιο Δημοσίων Συμβάσεων, 4η έκδοση 2022, σελ. 816. Η. Μάζος, σε Ε. – Ε. Κουλουμπίνη, Η. Μάζος, Ι. Κίτσος (επιμ.), Δημόσιες Συμβάσεις – Ν. 4412/2016, 2019, Β. Αίτηση Αναστολής, σημείο 17.

¹⁴ Ολ ΣτΕ 1819/2020, σκέψη 42, 1265/2011, ΣτΕ ΕΑ 311/2009, ΔΕφΠειρΑσφ. 33/2015.

¹⁵ ΣτΕ 349/2017, σκέψη 20, 3921/2013, 715/2011, ΕΑ ΣτΕ 344/20171106/2013, 274/2012, 74/2010, 952/2009, 73/2005

¹⁶ Χ. Δετσαρίδης, Περί του εννόμου συμφέροντος (και πάλι) αποκλεισθέντος υποψηφίου αναδόχου. Ο νομολογιακός διάλογος ΣτΕ και ΔΕΕ συνεχίζεται. Σκέψεις με αφορμή την ΔΕΕ της 5.9.1989, Lombardi SRL, υπόθ. C-333/18, σε ΔιΔικ 1/2021, σελ 18.; Χ. Δετσαρίδης, Η Προδικαστική Προσφυγή στο στάδιο ανάθεσης Δημοσίων Συμβάσεων, 2019, σελ. 383; Η. Κοκκίνης, Η εισαγωγή του «νέου» ενδίκου βοηθήματος της αίτησης ακύρωσης με αίτημα προσωρινής διαταγής στις προσυμβατικές διαφορές – αξιολόγηση, εφαρμογή και προοπτικές, σε: Συλλογικό Έργο, Δημόσιες Συμβάσεις – Κρίσιμα ζητήματα και πρόσφατες εξελίξεις, 2022, σελ. 41.

¹⁷ Πρβλ. ΣτΕ 1481/2022, σκέψη 24, 1484/2022, σκέψη 43 με περαιτέρω παραπομπές στις ΣτΕ 1418/2021, Ε.Α. 299/2019, ΣτΕ 2025/2019, 1356/2017, Ε.Α. 106/2013 κ.ά. Η. Κοκκίνης, ο.π., σελ 42

συμμετέχοντες μέχρι την έκδοση της απόφασης ανάθεσης, αλλά και οι μη νομίμως αποκλεισθέντες υποψήφιοι¹⁸. Έτσι, όμως, δεν αναγνωρίζεται έννομο συμφέρον σε όποιον η προσφυγή δεν θα βελτίωνε την θέση του.

Όπως είναι γνωστό, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) με την απόφαση *Bietergemeinschaft Technische Gebäudebetreuung GmbH und Caverion Österreich GmbH*¹⁹ έκρινε ότι δεν είναι αντίθετη στο ενωσιακό δίκαιο η στέρηση της δυνατότητας του οριστικώς αποκλεισθέντος να ασκήσει προσφυγή κατά της απόφασης περί ανάθεσης της οικείας δημόσιας σύμβασης σε άλλον ανάδοχο, με τον ισχυρισμό ότι η προσφορά του αναδόχου έπρεπε επίσης να έχει απορριφθεί» (σκ. 36)²⁰. Επίσης το ΔΕΕ με την διάταξη *Estaleiros Navais de Peniche S.A*²¹ έκρινε ότι έννομο συμφέρον για άσκηση προσφυγής δεν μπορεί να στηριχθεί στο ενδεχόμενο η σύμβαση να ανατεθεί στον εν λόγω οριστικώς αποκλεισθέντα προσφέροντα σε περίπτωση που μετά την ακύρωση της αποφάσεως περί αναθέσεως, η αναθέτουσα αρχή αποφασίσει να κινήσει νέα διαδικασία (σκ. 25-27). Η νομολογία αυτή επαναλήφθηκε από το ΔΕΕ με την απόφασή του *VZ κατά CA*²², με την οποία κρίθηκε ότι δεν είναι αντίθετη στο άρθρο 1 παράγραφος 3 της οδηγίας 89/665 η άρνηση παροχής σε προσφέροντα της δυνατότητας να ασκήσει προσφυγή κατά της απόφασης περί ανάθεσης δημόσιας σύμβασης, όταν, πριν από την έκδοση της απόφασης αυτής, ο προσφέρων είχε οριστικά αποκλειστεί από τη συμμετοχή στη διαδικασία ανάθεσης της σύμβασης με απόφαση της αναθέτουσας αρχής που επικυρώθηκε με δικαστική απόφαση που απέκτησε ισχύ δεδικασμένου²³. Ιδίως, όμως με την απόφαση αυτή κρίθηκε ότι, το γεγονός ότι ο

¹⁸ Χ. Δετσαρίδης, ο.π., σελ 16.

¹⁹ ΔΕΕ, Απόφαση της 21.12.2016 (C-355/15, *Bietergemeinschaft Technische Gebäudebetreuung GmbH und Caverion Österreich GmbH*), με την οποία κρίθηκε ότι «το άρθρο 1, παράγραφος 3, της οδηγίας 89/665 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν αντιτίθεται στην άρνηση παροχής σε έναν προσφέροντα, ο οποίος έχει αποκλειστεί από τη διαδικασία συνάψεως δημόσιας σύμβασεως με απόφαση της αναθέτουσας αρχής που κατέστη οριστική, της δυνατότητας να ασκήσει προσφυγή κατά της αποφάσεως περί αναθέσεως της οικείας δημόσιας σύμβασεως, σε περίπτωση που μόνον αυτός ο αποκλεισθείς προσφέρων και ο ανάδοχος της σύμβασεως έχουν υποβάλει προσφορές και ο εν λόγω προσφέρων υποστηρίζει ότι η προσφορά του αναδόχου έπρεπε επίσης να έχει απορριφθεί» (σκ. 36).

²⁰ Σύμφωνα δε με τις σκέψεις 34 και 35 της ίδιας απόφασης «...όπως προκύπτει από το άρθρο 1, παράγραφος 3, και από το άρθρο 2α της οδηγίας 89/665, αυτή διασφαλίζει το δικαίωμα ασκήσεως αποτελεσματικών προσφυγών κατά παράτυπων αποφάσεων που λαμβάνονται στο πλαίσιο διαδικασίας συνάψεως δημόσιας σύμβασεως, παρέχοντας τη δυνατότητα σε κάθε αποκλεισθέντα προσφέροντα να αμφισβητήσει όχι μόνον την απόφαση αποκλεισμού, αλλά και, επί όσο χρόνο η αμφισβήτηση αυτή δεν έχει επιλυθεί, τις μεταγενέστερες αποφάσεις που θα του προξενούσαν ζημία σε περίπτωση που ακυρωνόταν ο αποκλεισμός του. 35. Υπό τις συνθήκες αυτές, το άρθρο 1, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτίθεται στην άρνηση παροχής σε έναν προσφέροντα, όπως είναι η κοινοπραξία, της δυνατότητας ασκήσεως προσφυγής κατά της αποφάσεως περί αναθέσεως της σύμβασεως, σε περίπτωση κατά την οποία ο εν λόγω προσφέρων πρέπει να θεωρείται ως προσφέρων που έχει αποκλειστεί οριστικά, κατά την έννοια του άρθρου 2α, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας αυτής».

²¹ ΔΕΕ, Διάταξη της 17.5.2022 (C-787/21, *Estaleiros Navais de Peniche S.A. κατά Município de Aveiro, Navaltagus – Reparação e Construção Naval SA, Navalrocha – Sociedade de Construção e Reparações Navais SA*).

²² ΔΕΕ, Απόφαση της 9.2.2023 (C-53/22).

²³ Σύμφωνα με τις σκέψεις 38, 39 και 40 της απόφασης αυτής, «όταν, πριν από την έκδοση της απόφασης περί ανάθεσης δημόσιας σύμβασης, ο προσφέρων είχε οριστικά αποκλειστεί από τη συμμετοχή στη διαδικασία ανάθεσης της σύμβασης με απόφαση της αναθέτουσας αρχής επικυρωθείσα με δικαστική απόφαση η οποία απέκτησε ισχύ δεδικασμένου, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι το άρθρο 1, παράγραφος 3, της οδηγίας 89/665 δεν αντιτίθεται στην άρνηση παροχής σε προσφέροντα της δυνατότητας να ασκήσει προσφυγή κατά της απόφασης περί ανάθεσης της συγκεκριμένης δημόσιας σύμβασης και τη σύναψή της (πρβλ. αποφάσεις της 21ης Δεκεμβρίου 2016, *Bietergemeinschaft Technische Gebäudebetreuung und Caverion Österreich*, C-355/15, EU:C:2016:988, σκέψεις 35 και 36 της 11ης

οριστικώς αποκλεισθείς φορέας επικαλείται προς στήριξη της προσφυγής του κατά της απόφασης περί ανάθεσης της συγκεκριμένης σύμβασης ή κατά της άρνησης της αναθέτουσας αρχής να επανεξετάσει την απόφαση αυτή τη συμμετοχή όλων των προσφερόντων σε συμφωνία που συνιστά παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού δεν μπορεί να δικαιολογήσει διαφορετική ερμηνεία του άρθρου 1 παράγραφος 3 της Οδηγίας 89/665. Ο φορέας που βρίσκεται σε μια τέτοια κατάσταση δεν διακρίνεται εν τέλει από κάθε άλλον φορέα ο οποίος θα μπορούσε, δυνητικά, να υποβάλει προσφορά και επομένως, αυτός δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στην έννοια του «προσώπου που έχει ή είχε συμφέρον να του ανατεθεί συγκεκριμένη σύμβαση και το οποίο υπέστη ή ενδέχεται να υποστεί ζημία από εικαζόμενη παράβαση, όπως ορίζεται στο άρθρο 1 παρ. 3 της Οδηγίας 89/665» (σκ. 44, 45).

Σε συνέχεια της νομολογίας αυτής του ΔΕΕ, με την απόφαση της Επιτροπής Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας 80/2023 κρίθηκε ότι, ενόψει όσων έχουν γίνει δεκτά από το ΔΕΕ ως προς την έννοια των διατάξεων της δικονομικής οδηγίας 89/665 ΕΟΚ, υποψήφιος, ο οποίος έχει ήδη οριστικά αποκλειστεί από τη διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης με απόφαση της αναθέτουσας αρχής επικυρωθείσα με δικαστική απόφαση που απέκτησε ισχύ δεδικασμένου ή, ύστερα από προσφυγή άλλου διαγωνιζόμενου, με δικαστική απόφαση που απέκτησε ισχύ δεδικασμένου, δεν έχει έννομο συμφέρον να αμφισβητήσει τη νομιμότητα της απόφασης περί ανάθεσης της συγκεκριμένης σύμβασης σε άλλον προσφέροντα προκειμένου να επιτύχει τη ματαίωση του διαγωνισμού και την επανάληψή του. Ο κανόνας αυτός ισχύει και στην περίπτωση κατά την οποία ο οριστικώς αποκλεισθείς επικαλείται σοβαρή παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού (βλ. ΔΕΕ απόφαση της 9.2.2023, VZ, C-53/22) ή παραβίαση του ενιαίου μέτρου κρίσης²⁴.

Με βάση τα παραπάνω, η παράβαση του ενιαίου μέτρου κρίσης φαίνεται να έχει παύσει να δικαιολογεί έννομο συμφέρον του αποκλεισθέντος διαγωνιζόμενου να προσβάλει προσφορά άλλου διαγωνιζόμενου.

Ο περιορισμός του εννόμου συμφέροντος του οριστικώς αποκλεισθέντος θα πρέπει να εξεταστεί και να εκτιμηθεί σε συνδυασμό με την ενοποίηση των σταδίων

Μαΐου 2017, Archus και Gama, C-131/16, EU:C:2017:358, σκέψεις 57 έως 59, καθώς και της 24ης Μαρτίου 2021, NAMA κ.λπ., C-771/19, EU:C:2021:232, σκέψη 42). 39. Πράγματι, όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, το γεγονός ότι η απόφαση περί αποκλεισμού δεν έχει καταστεί απρόσβλητη έχει καθοριστική σημασία όσον αφορά το ζήτημα της νομιμοποίησης του προσφέροντος να προσβάλει την απόφαση περί ανάθεσης (απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Randstad Italia, C-497/20, EU:C:2021:1037, σκέψεις 73 και 74, καθώς και διάταξη της 17ης Μαΐου 2022, Estaleiros Navais de Peniche, C-787/21, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2022:414, σκέψη 25). Κατά το άρθρο 2α, παράγραφος 2, της οδηγίας 89/665, ο αποκλεισμός ενός προσφέροντος από τη συμμετοχή σε διαδικασία σύναψης σύμβασης είναι οριστικός εφόσον η σχετική απόφαση τού έχει κοινοποιηθεί και έχει κριθεί νόμιμη από ανεξάρτητο όργανο προσφυγής ή εφόσον δεν μπορεί πλέον να ασκηθεί προσφυγή. 40. Οι εκτιμήσεις που εκτίθενται στη σκέψη 38 της παρούσας απόφασης ισχύουν, εξάλλου, και για φορέα ο οποίος δεν υπέβαλε προσφορά στο πλαίσιο διαδικασίας ανάθεσης δημόσιας σύμβασης, για τον λόγο ότι δεν πληρούσε μία από τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για τον συγκεκριμένο διαγωνισμό και δεν μπορούσε να του ανατεθεί η δημόσια σύμβαση, και του οποίου η προσφυγή κατά του διαγωνισμού, με την οποία προσέβαλε τη νομιμότητα της προσθήκης της προϋπόθεσης αυτής, απορρίφθηκε με απόφαση που απέκτησε ισχύ δεδικασμένου πριν από την έκδοση της απόφασης περί ανάθεσης της δημόσιας σύμβασης. Πράγματι, η περίπτωση ενός τέτοιου φορέα δεν διαφέρει ως προς την ουσία της, όσον αφορά τον οριστικό αποκλεισμό του από μια τέτοια διαδικασία ανάθεσης, από την περίπτωση ενός προσφέροντος κατά την έννοια της ως άνω σκέψης 38».

²⁴ Βλ. και ΣτΕ 2432/2023, σκέψη 10 και την προηγηθείσα ΕΑΔΗΣΥ 529/2023, η οποία φαίνεται να εξακολουθεί να αποδέχεται ότι οριστικώς αποκλεισθείς θα μπορούσε να έχει έννομο συμφέρον να προβάλει λόγους επί τη βάση της παραβίασης της αρχής του ενιαίου μέτρου κρίσης, όταν αυτοί αφορούν ταυτόσημη πλημμέλεια με κάποια από τις βάσεις αποκλεισμού του.

διενέργειας του διαγωνισμού που πραγματοποιήθηκε με τον ν. 4782/2021 με την τροποποίηση του άρθρου 100 του ν. 4412/2016. Ο πρώτος προσωρινός ανάδοχος, η προσφορά του οποίου τυχόν αποκλείεται, είναι οριστικά αποκλεισμένος όταν ο δεύτερος καταθέτει τα δικαιολογητικά κατακύρωσής του και συνεπώς δεν μπορεί να στραφεί κατ' αυτών, ακόμα και αν περιλαμβάνουν την εντελώς ίδια πλημμέλεια που οδήγησε στον δικό του αποκλεισμό²⁵.

Η νομολογία εξακολουθεί βέβαια να αναγνωρίζει έννομο συμφέρον αποκλεισθέντος για προβολή λόγων ακυρώσεως που αφορούν πλημμέλειες των προσφορών των λοιπών διαγωνιζομένων, ως δικαίωμα προσδοκίας ματαίωσης του διαγωνισμού και επαναπροκήρυξής του, εφόσον οι κρίσεις τόσο σχετικά με τον αποκλεισμό της αιτούσας όσο και σχετικά με την τύχη των προσφορών των λοιπών συνδιαγωνιζομένων εκφέρονται ταυτοχρόνως, στο ίδιο στάδιο του διαγωνισμού²⁶. Αυτό όμως είναι ανεξάρτητο από την συνδρομή ή μη της παράβασης του ενιαίου μέτρου κρίσης. Παρόλα αυτά η αναγνώριση αυτή παραμένει ελλιπής: στην περίπτωση αποκλεισθέντος αναδόχου, δεν έχει αναγνωριστεί ότι ο έλεγχος των δικαιολογητικών του επόμενου αναδόχου είναι «ίδιο στάδιο του διαγωνισμού» και ότι, επομένως, ο οριστικά αποκλεισθείς πρώτος ανάδοχος διατηρεί το έννομο συμφέρον του να προσβάλει αποφάσεις της αναθέτουσας αρχής που αφορούν τον δεύτερο αυτόν ανάδοχο (ή και κάθε ανάδοχο που ακολουθεί). Εν προκειμένω, λόγω της χρονικής απόστασης μεταξύ της διαδικασίας που οδηγεί στον αποκλεισμό του πρώτου στη σειρά αναδόχου και στον έλεγχο των δικαιολογητικών κατακύρωσης του δεύτερου, τρίτου κ.ο.κ., όπως προβλέπεται στο άρθρο 100 του ν. 4412/2016, διαφεύγει της προσοχής ότι το στάδιο διαδικασίας είναι το ίδιο, παρά την χρονική απόσταση των πράξεων της αναθέτουσας αρχής²⁷.

Με την απόφαση του ΔΕφΑθ 232/2024 (ΙΒ Τμήμα) κρίθηκε ότι η αναθέτουσα αρχή συμμορφούμενη προς την απόφαση αποκλεισμού της αιτούσας, θα κρίνει εκ νέου την προσφορά της παρεμβαίνουσας, την οποία εκ παραδρομής δεν είχε εξετάσει καθόλου, και εφόσον προβεί σε διαφορετική εκτίμηση των ίδιων πλημμελειών των προσφορών και την κάνει δεκτή, κατά παράβαση του ενιαίου μέτρου της κρίσης, παρά το γεγονός ότι οι πλημμέλειες που αυτή εμφανίζει είναι ακριβώς ίδιες με εκείνες της προσφοράς της αιτούσας, η τελευταία, ακόμα κι αν είναι οριστικώς αποκλεισθείσα, διατηρεί κατ' εξαίρεση έννομο συμφέρον να προσβάλει την απόφαση της αναθέτουσας αρχής, αμφισβητώντας τη νομιμότητα της αποδοχής της προσφοράς της

---

²⁵ Ούτε η αναγνώριση εννόμου συμφέροντος για την προσδοκία ματαίωσης του διαγωνισμού αφορά πλέον τον οριστικά αποκλεισθέντα πρώτο προσωρινό ανάδοχο, αφού εξ ορισμού δεν μπορεί πάντα να προβάλει λόγους κατά των συνδιαγωνιζομένων του στο ίδιο στάδιο του διαγωνισμού που κρίνεται η δική του προσφορά, αφού δεν γνωρίζει τα δικαιολογητικά κατακύρωσης του επόμενου στη σειρά κατάταξης.

²⁶ ΣτΕ 2225/2023 (Δ' Τμήμα). Με την απόφαση αυτή κρίθηκε ότι, επειδή, με απόφαση του Δ' Τμήματος που Δικαστηρίου του δημοσιεύθηκε την ίδια ημέρα με αυτή την απόφαση απορρίφθηκε αίτηση ακυρώσεως και αναστολής της αιτούσας κατά απόφασης της ΕΑΔΗΣΥ, καθώς κρίθηκε, κατόπιν κοινής διασκέψεως των μελών της ίδιας πενταμελούς συνθέσεως του Δ' Τμήματος του ΣτΕ που εκδίκασε και την κρινόμενη αίτηση ακυρώσεως, ότι η προσφορά της είναι οριστικά αποκλειστέα. Εντούτοις, το έννομο συμφέρον της αιτούσας για την προβολή λόγων ακυρώσεως που αφορούν πλημμέλειες των προσφορών των λοιπών διαγωνιζομένων, έστω και αν αυτές δεν συνιστούν παράβαση του ενιαίου μέτρου κρίσεως, διατηρείται ως δικαίωμα προσδοκίας ματαίωσης του διαγωνισμού και επαναπροκήρυξής του, αφού οι κρίσεις τόσο σχετικά με τον αποκλεισμό της αιτούσας όσο και σχετικά με την τύχη των προσφορών των λοιπών συνδιαγωνιζομένων εκφέρονται ταυτοχρόνως, στο ίδιο, δηλαδή, στάδιο του διαγωνισμού (πρβλ. ΔΕΕ απόφαση της 11.5.2017 στην υπόθεση C-131/16, Archus και Gama, ΣτΕ 2514/2022 σκ. 24, 1646/2022 σκ. 17, 2409/2021 σκ. 8, 1194/2021 σκ. 13, Ολομ. 1819/2020 σκ. 31). Βλ. επίσης όμοια ΔΕφΑθ 280/2024, σκέψη 24.

²⁷ Βλ. ΕΑΔΗΣΥ 1691/2023.

παρεμβαίνουσας, εφόσον προβάλλει ότι η προσφορά αυτή έγινε δεκτή παρόλο που παρουσίαζε τις ίδιες ακριβώς πλημμέλειες με τη δική της προσφορά που απορρίφθηκε²⁸.

Αν και δεν διαπιστώνει την ταυτότητα του σταδίου της διαδικασίας και μάλλον έρχεται σε αντίθεση προς την απόφαση 80/2023 της Επιτροπής Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας, η απόφαση αυτή παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον διότι αναδεικνύει τα ζητήματα που δημιουργούνται από την πρόσφατη νομολογία για το έννομο συμφέρον: Με την απόφαση της Επιτροπής Αναστολών του ΣτΕ 80/2023, η οποία φαίνεται να ακολουθεί πιστά την πρόσφατη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (το οποίο πάντως δεν έχει υπόψη του την διαδικασία αξιολόγησης των προσφορών του άρθρου 100 του ν. 4412/2016, όπως αυτό εισήχθη με τον 4782/2021), αποκλείεται πλέον η δυνατότητα οποιουδήποτε οικονομικού φορέα έχει αποκλειστεί από τον διαγωνισμό να διεκδικήσει και να υπερασπιστεί την αρχή της ίσης μεταχείρισης στον διαγωνισμό αυτό, κάτι που δημιουργεί νέα δεδομένα στις διαγωνιστικές διαδικασίες.

Συνεπώς στο στάδιο αυτό διαπιστώνεται σοβαρό δικονομικό εμπόδιο στην εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των διαγωνιζομένων.

2. Μεταβολή των δεδομένων αξιολόγησης βάσει απόφασης της ΕΑΔΗΣΥ ή του Δικαστηρίου

Η εφαρμογή της αρχής του ενιαίου μέτρου κρίσης δοκιμάζεται επίσης όταν, με απόφαση της Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ. ή του Δικαστηρίου, όροι της διακήρυξης ερμηνεύονται με τέτοιο τρόπο που καθιστούν μη αποδεκτές προσφορές οικονομικών φορέων που έλαβαν μέρος στον διαγωνισμό, αλλά δεν ήταν διάδικοι στην διαδικασία, η δε αναθέτουσα αρχή έχει ολοκληρώσει τον έλεγχο των δικαιολογητικών τους.

Στην περίπτωση αυτή, η συνήθης πρακτική είναι, η Αναθέτουσα Αρχή να συμμορφώνεται με την απόφαση της ΕΑΔΗΣΥ ή/και του Δικαστηρίου, αποκλείοντας για παράδειγμα τον προσωρινό ανάδοχο και να ανακηρύσσει προσωρινό ανάδοχο τον επόμενο στη σειρά κατάταξης, χωρίς να ελέγξει ξανά αν συντρέχουν και στο δικό του πρόσωπο οι ίδιοι λόγοι αποκλεισμού που συνέτρεχαν στον προηγούμενο προσωρινό ανάδοχο και τους οποίους διέγνωσε το Δικαστήριο.

Στην περίπτωση αυτή τίθεται το ζήτημα, αν η αναθέτουσα αρχή οφείλει, προς τήρηση του ενιαίου μέτρου κρίσης, να επαναλάβει τη διαγωνιστική διαδικασία και ως προς άλλους διαγωνιζόμενους, προκειμένου να αρθούν όλες οι διαγνωσθείσες με δικαστικές αποφάσεις όμοιες πλημμέλειες της διαγωνιστικής διαδικασίας

Το ΔΕΕ ερμηνεύοντας την δικονομική οδηγία έχει δεχθεί την δυνατότητα ελέγχου λόγων πέραν των προβαλλόμενων με την προσφυγή, υπό την αίρεση όμως των περιορισμών του εθνικού δικαίου. Κατά το Δικαστήριο της ΕΕ η αυτεπάγγελτη εξέταση

---

²⁸ Μάλιστα, με την απόφαση αυτή ερμηνεύθηκε η προαναφερθείσα απόφαση της Επιτροπής Αναστολών του ΣτΕ και κρίθηκε ότι ισχυρισμός της αιτούσας, για την προβολή του οποίου επικαλείται την απόφαση 80/2023 της Επιτροπής Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας, είναι αβάσιμος, δοθέντος και του ότι η νομολογία αυτή αφορά ειδικώς σε προσφέροντα που έχει αποκλειστεί οριστικά, κατά την έννοια του άρθρου 89 παρ.2 του ν.3978/2011 (με το οποίο ενσωματώθηκε στην εθνική έννομη τάξη το άρθρο 55 της οδηγίας 2009/81 ΕΚ, σχετικά με τον συντονισμό των διαδικασιών σύναψης ορισμένων συμβάσεων έργων, προμηθειών και παροχής υπηρεσιών στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας) και δεν εφαρμόζεται στην ένδικο περίπτωση. Σε κάθε περίπτωση παρατηρείται ότι η απόφαση ΔΕφΑΘ 232/2024 παραπέμπει σε παλαιότερη νομολογία (ΣτΕ 3921/2013, 3868/2010, 2002/2011, 715/2011 κ.α.).

λόγων στη διοικητική διαδικασία ελέγχου της απόφασης της αναθέτουσας αρχής εναπόκειται στην εσωτερική έννομη τάξη κράτους – μέλους, το οποίο είναι και κατά το νόμο αρμόδιο να προσδιορίσει αν, και υπό ποιες προϋποθέσεις, η αρμόδια αρχή για τις διαδικασίες προσφυγής μπορεί να ελέγξει αυτεπαγγέλτως τις παρανομίες οι οποίες δεν προβλήθηκαν από τους διαδίκους στην διαφορά που ήχθη ενώπιόν της.²⁹

Στην προβληματική αυτή ανακύπτουν ιδίως δικονομικά ζητήματα: Ποιος μπορεί να προσβάλει την παράλειψη της Αναθέτουσας Αρχής να υιοθετήσει τον κανόνα που όρισε το Δικαστήριο, με την αφορμή δίκης που αφορούσε σε μία προσφορά, σε όλες τις προσφορές του Διαγωνισμού;

Όπως έχει κριθεί³⁰, η απόφαση της Αναθέτουσας Αρχής που εκδίδεται σε συμμόρφωση προς τις ακυρωτικές αποφάσεις, δεν έχει καν εκτελεστό χαρακτήρα, εφόσον δεν επάγεται νέες αυτοτελείς έννομες συνέπειες και δη βλαπτικές προς τα συμφέροντα της αιτούσας που αποκλείστηκε με τις ακυρωτικές αυτές αποφάσεις, δεδομένου ότι, αφενός ως προς την ίδια οι σχετικές έννομες συνέπειες είχαν επέλθει ήδη με την έκδοση ακυρωτικών αποφάσεων, δυνάμει των οποίων κρίθηκε απορριπτέα η προσφορά της, αφετέρου, ως προς το παραδεκτό των προσφορών των συνδιαγωνιζόμενων ως άνω εταιρειών, οι σχετικές κρίσεις (περί συνέχισης της διαγωνιστικής διαδικασίας με τη συμμετοχή τους) είχαν ήδη διενεργηθεί με την προγενέστερη απόφαση της Αναθέτουσας Αρχής, με αποτέλεσμα την οριστικοποίηση των κρίσεων αυτών. Επιπροσθέτως των ανωτέρω, όπως έχει κριθεί, κατά γενική αρχή του διοικητικού δικαίου η Διοίκηση δεν έχει, καταρχήν, υποχρέωση να ανακαλεί τις πράξεις της, για τις οποίες έχει παρέλθει η κατά νόμο προθεσμία προσβολής ή που έχουν προσβληθεί ανεπιτυχώς, ακόμη και όταν αυτές είναι παράνομες.

Επομένως απαραδέκτως στρέφεται οικονομικός φορέας κατά της απόφασης συμμόρφωσης της Αναθέτουσας Αρχής επί τη βάση της σιωπηρής με αυτήν άρνησης της Διοίκησης να ανακαλέσει την προηγούμενη απόφασή της, ως προς τη συνέχιση του διαγωνισμού με τη συμμετοχή των συνδιαγωνιζόμενων εταιρειών που έχουν τις ίδιες πλημμέλειες, εφόσον απόφαση συμμόρφωσης της αναθέτουσας αρχής, η οποία δεν εκδόθηκε μετά από νέα ουσιαστική έρευνα της υπόθεσης, στερείται, και κατά τούτο, εκτελεστότητας (ΣτΕ Ολ 1748/2016).

Όμως, με την απόφαση της ΕΑ ΣτΕ 278/2021 και ανεξαρτήτως των λεπτομερειών του ζητήματος που κρίθηκε στην περίπτωση εκείνη, φάνηκε να κρίνεται ότι όταν η αναθέτουσα αρχή ανακαλεί πράξεις διαγωνισμού συμμορφούμενη σε δικαστική απόφαση που διέγνωσε πλημμέλεια στη διαδικασία, οφείλει να ανακαλέσει και τις όμοιες διαγωνιστικές πράξεις που φέρουν την ίδια πλημμέλεια, παρόλο που αυτές είχαν διαφύγει τον δικαστικό έλεγχο, προκειμένου να τηρηθεί το ενιαίο μέτρο κρίσης, η ισότιμη μεταχείριση των διαγωνιζόμενων και η διαφάνεια.

Η απόφαση αυτή δεν φαίνεται να επαναλήφθηκε. Αντιθέτως, στην απόφαση αυτή ασκήθηκε και κριτική, με επιχειρήματα όμως ιδίως από τις γενικές αρχές του

²⁹ Χ. Δετσαρίδης Η προδικαστική προσφυγή στο στάδιο ανάθεσης Δημοσίων Συμβάσεων, 2019, σελ. 452, επ., ΔΕΕ 19-6-2003, Gesellschaft für AbfallentsorgungsβTechnik GmbH, υποθ. 315/01.

³⁰ Βλ. ΔΕφαθ 1537/2023, με περαιτέρω παραπομπές στις ΣτΕ 1789-92/2022, 2406-9/2021, καθώς και στην ΣτΕ Ολ. 1748/2016.

διοικητικού δικαίου³¹, ως προς τα οποία υπάρχει και αντίλογος, ενόψει της αυτοτέλειας των διαγωνισμών σύναψης δημόσιων συμβάσεων³².

3. Προβολή ισχυρισμών για λόγους που συντρέχουν και στο πρόσωπο του προσφεύγοντος

Άλλη μία ενδιαφέρουσα περίπτωση στην οποία καλείται σε εφαρμογή το ενιαίο μέτρο κρίσης και διαπιστώνονται προβλήματα δικονομικής φύσης είναι όταν ένας οικονομικός φορέας στρέφεται κατά άλλου για λόγους που όμως συντρέχουν και στην δική του προσφορά.

Επί της αρχής, η νομολογία είχε κρίνει ότι τέτοια προσφυγή είναι απορριπτέα ως απαράδεκτη, λόγω ελλείψεως εννόμου συμφέροντος της προσφεύγουσας, καθώς, η προβολή από την προσφεύγουσα της οποίας η προσφορά έχει γίνει αποδεκτή, ισχυρισμού κατά άλλου συνδιαγωνιζόμενου, ο οποίος συντρέχει και για την ίδια, με σκοπό τον αποκλεισμό του από τη συνέχεια της διαγωνιστικής διαδικασίας, αντίκειται στην αρχή του ίσου μέτρου κρίσης, η οποία αποτελεί ειδικότερη έκφανση των αρχών της ίσης μεταχείρισης των διαγωνιζομένων και της διαφάνειας που διέπουν το σύνολο του ενωσιακού δικαίου των δημοσίων συμβάσεων, αλλά και στην καλή πίστη και πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος.³³

Σε πολλές όμως περιπτώσεις έχει κριθεί ότι αιτιάσεις του αμυνόμενου καλόπιστου παρεμβαίνοντος σε σχέση με τις ίδιες παραβάσεις που ενδεχομένως συντρέχουν στο πρόσωπο ή στην προσφορά του προσφεύγοντος δεν μπορούν να ερευνηθούν επί της ουσίας με αφορμή μία απλή παρέμβαση και συνεπώς δεν μπορούν να αποτελέσουν βάση για απόρριψη προσφυγής ως απαράδεκτης, εφόσον προβληθούν μόνο με παρέμβαση και ως άμυνα σε προδικαστική προσφυγή³⁴. Κατά συνέπεια αιτιάσεις τέτοιες προβάλλονται απαραδέκτως και δεν μπορούν να εξεταστούν από το Δικαστήριο³⁵.

Πράγματι, έχει κριθεί ότι είναι απορριπτέοι ως αλυσιτελείς οι ισχυρισμοί παρεμβαίνουσας και της αναθέτουσας αρχής σχετικά [με το] ότι η προσφεύγουσα έχει καταθέσει προσφορά με τα ίδια ακριβώς χαρακτηριστικά με εκείνα που προσβάλλει ως

³¹ Βλ. *Κ. Σαμαρτζής*, Παρατηρήσεις στην ΣτΕ ΕΑ 278/2021 (Ασφ) – Δημόσιοι Διαγωνισμοί – Υποχρέωση ανάκλησης πράξεως παρ’ ότι διέφυγαν τον δικαστικό έλεγχο, ΘΠΔΔ 1/2022, σελ. 112 – 114, με επιχειρήματα ιδίως από τις εθνικές και ενωσιακές γενικές αρχές του διοικητικού δικαίου. Βλ. μάλλον ανεπιφύλακτη αποδοχή της ΕΑ ΣτΕ 278/2021 σε Β. Χατζηγιαννάκη, *ΟΙ Έλεγχοι Νομιμότητας στις Δημόσιες Συμβάσεις*, σελ. 56, όπου υποστηρίζεται ότι «στο πλαίσιο της ίδιας διαγωνιστικής διαδικασίας η αναθέτουσα αρχή υποχρεούται να αντιμετωπίζει ίδιες καταστάσεις με τον αυτό τρόπο, ακόμα και σε περιπτώσεις που μόνο ένας οικονομικός φορέας επέδειξε ενδιαφέρον και άσκησε προσφυγή κατά αποφάσεώς της στο πλαίσιο συμμόρφωσης με την αρχή της τήρησης του ενιαίου μέτρου κρίσης».

³² ΔΕφΘεσ 1135/2020, η οποία έκρινε ότι ισχυρισμοί που αφορούν άλλες διακηρύξεις που περιέχουν αντιστοίχου περιεχομένου απαίτηση δεν προβάλλονται βάσιμα, διότι αναφέρονται στην ερμηνεία και εφαρμογή των όρων διακήρυξης διαφορετικού διαγωνισμού από τον επίδικο διαγωνισμό, με περαιτέρω παραπομπές στις ΣτΕ 1544/2016, 4299/2009, 2628/2009, ΕΑ 42/2020, 9/2020, 40/2019, 416/2013, 769/2011, 1239/2010 ως προς την αρχή της αυτοτέλειας των διαγωνισμών και ως προς την ερμηνεία και εφαρμογή όρων άλλης διακήρυξης στην ΕΑ ΣτΕ 112/2020, 40/2019, 280/2014 443/2013. Βλ. και Β. Χατζηγιαννάκης, *Οι έλεγχοι Νομιμότητας στις Δημόσιες Συμβάσεις*, 2023, σελ. 56.

³³ ΕΑ ΣτΕ 58,59/2019, ΑΕΠΠ 67/2019 σκ. 79 έως 82, ΕΑΔΗΣΥ 616/2022 σκ. 12-15, ΕΑΔΗΣΥ 641/2022 σκ. 24, ΕΑΔΗΣΥ 761,762/2022 σκ. 34.

³⁴ ΕΑ ΣτΕ 40/2019. 320/2011, 406/2010, 169/2009. 506/2008, 500/2020.

³⁵ ΣτΕ 1573/2019, ΕΑ ΣτΕ 145/2019, ΔΕφΑθ 214/2021.

μη νόμιμα κατά της παρεμβαίνουσας³⁶. Και τούτο, διότι η νομιμότητα της απόφασης της αναθέτουσας αρχής σχετικά με την αποδοχή της προσφοράς της προσφεύγουσας και την κρίση της σχετικά με την πλήρωση της επίμαχης τεχνικής προδιαγραφής θα μπορούσε να ελεγχθεί μόνο με την άσκηση προδικαστικής προσφυγής ενώπιον της ΕΑΔΗΣΥ, και όχι παρεμπιπτόντως με την προβολή ισχυρισμών με την παρέμβαση ή με τις απόψεις της αναθέτουσας αρχής, επιφυλασσόμενης πάντως της δυνατότητας της τελευταίας να ανακαλέσει την αποδοχή της οποιασδήποτε προσφοράς, στην περίπτωση που διαπιστώσει τη συνδρομή πλημμέλειας στην προσφορά της διαγωνιζόμενης.

Η κρίση αυτή δημιουργεί σοβαρά ζητήματα. Το ερώτημα, αν μία προσφορά είναι ακριβώς ίδια με μία άλλη, μπορεί να ελεγχθεί και να απαντηθεί και ενόψει μίας παρέμβασης σε προδικαστική προσφυγή, χωρίς να απαιτείται ειδικός τεχνικός έλεγχος. Για την απάντηση αυτή αρκεί έλεγχος ορίων, δηλαδή έλεγχος ταύτισης των προσφορών ή μη, συνεπώς έλεγχος τήρησης του ενιαίου μέτρου κρίσης, ο οποίος τελεί υπό αυστηρές προϋποθέσεις, όπως προαναφέρθηκε.

4. Εν τοις πράγμασι μεταβολή όρων βάσει απόφασης της Αναθέτουσας Αρχής

Σημαντικό ζήτημα ανακύπτει και όταν η αναθέτουσα αρχή με τον προσωρινό ανάδοχο, ιδίως όταν αυτός είναι μοναδικός εναπομείνας διαγωνιζόμενος, τροποποιούν εν τοις πράγμασι ανεπίτρεπτα τους όρους της διακήρυξης του οικείου διαγωνισμού, ιδίως όταν γίνεται συμπλήρωση ή διόρθωση προσφοράς ή αποδοχή προσφοράς ως νόμιμης ενώ υπάρχουν ουσιώδεις ελλείψεις.

Και στην περίπτωση αυτή, οι αποκλεισθέντες διαγωνιζόμενοι, ως οριστικός αποκλεισθέντες δεν έχουν έννομο συμφέρον να στραφούν κατά της ανεπίτρεπτης μεταβολής των όρων διενέργειας του διαγωνισμού είτε κατά το στάδιο ελέγχου των δικαιολογητικών κατακύρωσης του μοναδικού εναπομείναντος διαγωνιζόμενου, είτε κατά το στάδιο υπογραφής της σύμβασης³⁷.

Όμως η εφαρμογή της αρχής της διαφάνειας επιβάλλει την διασφάλιση δικαστικού ελέγχου και της νομιμότητας των φάσεων του διαγωνισμού, ακόμα και μετά τον οριστικό αποκλεισμό του ενός από τους δύο διαγωνιζόμενους, ώστε η διενέργεια των φάσεων αυτών να μην αφήνεται στην ευχέρεια της αναθέτουσας αρχής και του ενός εναπομείναντος διαγωνιζόμενου να την διαμορφώνουν υπό καθεστώς αδιαφάνειας³⁸. Παρόλα αυτά δεν φαίνεται δυνατότητα προστασίας και υπεράσπισης του ενιαίου μέτρου κρίσης ούτε στην περίπτωση αυτή.

³⁶ Βλ. ΔΕφΘεσ 135/2020, με την οποία κρίθηκε ότι αλυσιτελώς επικαλείται η παρεμβαίνουσα εταιρεία το ενιαίο μέτρο κρίσης, λόγω της αποδοχής των προσφορών των οικονομικών φορέων Α και Β, αν και υπέβαλαν παρόμοια με την ίδια τεχνική προσφορά, δεδομένου ότι η σχετική αιτίαση προβάλλεται λυσιτελώς μόνον προς απόρριψη της προσφοράς των άλλων διαγωνιζόμενων, όχι δε προς αποδοχή, για λόγους ίσης μεταχείρισης, και της δικής της απορριφθείσας προσφοράς (Ε.Α. ΣτΕ 155/2009).

³⁷ Χ. Δετσαρίδης, Περί του εννόμου συμφέροντος (και πάλι) αποκλεισθέντος υποψηφίου αναδόχου. Ο νομολογιακός διάλογος ΣτΕ και ΔΕΕ συνεχίζεται. Σκέψεις με αφορμή τη ΔΕΕ 5.9.1989, Lombardi SRL, υπόθ. C-333/18, σε ΔιΔικ 1/2021, σελ. 15 επ., με την επιπλέον σκέψη ότι ειδικά στις διαδικασίες δημόσιου διαγωνισμού, ο οποίος περιλαμβάνει περισσότερα στάδια, τα οποία συγκροτούν τη σύνθετη διοικητική ενέργεια, ο γενικός κανόνας της δυνατότητας προσβολής και ακυρωτικού ελέγχου περιορίζεται στους διαγωνιζόμενους εκείνους που συμμετέχουν μέχρι και την έκδοση της τελικής πράξης κατακύρωσης, αίρεται δε για τους υπόλοιπους.

³⁸ Κ. Γιαννακόπουλος, Δημόσιες συμβάσεις και συμβάσεις παραχώρησης, 2019, σελ 397.

IV. Ο ρόλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου

Στην συζήτηση αυτή, ο ρόλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου προβάλλει όλο και πιο σημαντικός, τουλάχιστον για τις συμβάσεις που υπόκειται στον προσυμβατικό του έλεγχο.

Ο προσυμβατικός έλεγχος των δημοσίων συμβάσεων, που ασκείται κατά το άρθρο 98 του Συντάγματος από το Ελεγκτικό Συνέδριο και αποβλέπει το πρώτον στην προστασία του δημοσίου χρήματος και στην καθιέρωση της διαφάνειας ως προς τις οικονομικές λειτουργίες του Κράτους και περαιτέρω, στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος διά της εφαρμογής της αρχής της νομιμότητας, αλλά και στην εμπέδωση της εμπιστοσύνης των διοικουμένων στη δράση της δημόσιας διοίκησης, είναι έλεγχος νομιμότητας, που εκτείνεται μέχρι την υπέρβαση ή μη των άκρων ορίων της διακριτικής ευχέρειας της διοίκησης, καθολικός και ανεξάρτητος από τις ενέργειες των συμμετεχόντων στην οικεία διαγωνιστική διαδικασία, δεδομένου ότι καταλαμβάνει το σύνολο των πράξεων της διαγωνιστικής διαδικασίας³⁹.

Κατά την άσκηση του προσυμβατικού ελέγχου - ο οποίος δεν αποτελεί άσκηση δικαιοδοτικής λειτουργίας, αλλά οι εκδιδόμενες σχετικές πράξεις του αρμοδίου Κλιμακίου είναι πράξεις ελεγκτικής λειτουργίας δικαστικού σχηματισμού χωρίς να συνιστούν δικαστικές αποφάσεις, από τις οποίες απορρέει δεδικασμένο⁴⁰ επιτρέπεται, σύμφωνα με το άρθρο 73 παρ. 1 του ν. 4820/2021, και «η εξέταση των ζητημάτων που αναφέρονται παρεμπιπτόντως, με την επιφύλαξη των διατάξεων για το δεδικασμένο» (βλ. και άρθρα 5 και 336 παρ. 1 του ν. 4700/2020 για τη δέσμευση από αποφάσεις άλλων δικαστηρίων κατά την εκδίκαση των διαφορών από τον προσυμβατικό έλεγχο).

Με βάση τις διατάξεις αυτές, το Ελεγκτικό Συνέδριο έχει κρίνει ότι οι ακυρωτικές αποφάσεις, ως ισχύουσες έναντι όλων, δεσμεύουν, κατά το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, και την αναθέτουσα αρχή, η οποία περαιτέρω, κατ' επιταγή του Συντάγματος (άρθρο 95 παρ. 5) και του εκτελεστικού αυτού νόμου (3068/2002), υποχρεούται σε συμμόρφωση προς το συνολικό περιεχόμενο της οικείας δικαστικής απόφασης, δεδομένου ότι οφείλει εν τοις πράγμασι να εναρμονίζεται προς τις παραδοχές που συναρθρώνουν το διατακτικό της δικαστικής απόφασης, προς διασφάλιση του ενιαίου μέτρου κρίσης των υποψηφίων⁴¹ (βλ. ΕλΣυν Ολ. 310/2022, σκ. 15, 1404/2022, σκ. 18, 180/2022, σκ. 22, 1978/2021, σκ. 17, 1832/2021, σκ. 29, 1827/2021, σκ. 19, Έβδ. Τμ. 963/2022, πρβλ. ΕλΣυν αποφ. Τμ. Μείζ. - Επτ. Σύνθ. 1354/2018, σκ. V, 7591/2015). Συναφώς, η τυχόν διαπλασθείσα, με δικαστική απόφαση έννομη σχέση κατ' εφαρμογή των διατάξεων του ν.3886/2010 ισχύει έναντι πάντων, ενώ το δεδικασμένο που απορρέει από απόφαση, και αφορά στη διάγνωση της ύπαρξης ή της ανυπαρξίας της έννομης σχέσης δεσμεύει σύμφωνα με το άρθρο 20 Συντάγματος τους διαδίκους για το κριθέν ζήτημα. Παρέπεται δε ότι ο αναθέτων φορέας δεσμεύεται ως προς το συνολικό περιεχόμενο της οικείας δικαστικής απόφασης, δεδομένου ότι οφείλει εν τοις πράγμασι να εναρμονίζεται προς τις παραδοχές που συναρθρώνουν το διατακτικό της δικαστικής απόφασης, προς διασφάλιση του ενιαίου μέτρου κρίσης των υποψηφίων.

³⁹ Βλ. ΕΣ ΤμημΜείζΕπτΣύνθ 1354/2018, Σκέψη V.

⁴⁰ Βλ. ΑΕΔ 4/2019, 20/2005, 32/2001, ΕλΣυν Ολ. 1377/2021 σκ. 40, ΣτΕ 770/2021 σκ. 17.

⁴¹ ΕΣ Ολομ. 2267/2022, σκέψη 8 με περαιτέρω παραπομπές στις ΕλΣυν Ολ. 310/2022, σκ. 15, 1404/2022, σκ. 18, 180/2022, σκ. 22, 1978/2021, σκ. 17, 1832/2021, σκ. 29, 1827/2021, σκ. 19, Έβδ. Τμ. 963/2022, πρβλ. ΕλΣυν αποφ. Τμ. Μείζ. - Επτ. Σύνθ. 1354/2018, σκ. V, 7591/2015.

Με την απόφαση 1354/2018 το Τμήμα Μείζονος Επταμελούς Σύνοψης του Ελεγκτικού Συνεδρίου είχε κρίνει ότι μετά από έκδοση απόφασης του Διοικητικού Εφετείου και ενόψει των σχετικών με αυτή κρίσεων και παραδοχών όφειλε η αναθέτουσα αρχή, ενόψει της αρχής περί ενιαίου μέτρου κρίσης, να προβεί στην απόρριψη της προσφοράς και της εταιρείας, την οποία ανακήρυξε ως ανάδοχο⁴², παρά το γεγονός ότι συνέτρεχαν οι ίδιοι λόγοι αποκλεισμού.

Με την 139/2021 πράξη του (η οποία ανακλήθηκε αλλά χωρίς να επηρεάζεται η κρίσιμη αιτιολογία)⁴³ το Ζ' Κλιμάκιο του Ελεγκτικού Συνεδρίου έκρινε ότι κωλύεται η υπογραφή της σύμβασης, διότι κατά παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης των διαγωνιζομένων, της τυπικότητας της διαδικασίας και της υποχρέωσης εφαρμογής των όρων της διακήρυξης με ενιαίο τρόπο για όλους τους προσφέροντες, η αναθέτουσα αρχή έκρινε αποδεκτή την τεχνική προσφορά της αναδόχου ένωσης εταιρειών ενώ, η ανάδοχος, όπως ακριβώς και οι λοιποί αποκλεισθέντες διαγωνιζόμενοι, δεν υπέβαλε, τα απαιτούμενα κατά περίπτωση αποδεικτικά στοιχεία⁴⁴.

Πιο διστακτικά, πολύ πρόσφατα το Ζ Κλιμάκιο προσυμβατικού Ελέγχου⁴⁵ έκρινε ότι δεν κωλύεται η υπογραφή του υποβληθέντος σχεδίου σύμβασης, υπό τον όρο ότι - στο πλαίσιο τήρησης του ενιαίου μέτρου κρίσης (δεδομένου ότι με τη 1537/2023 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών ο σχετικός λόγος δεν εξετάστηκε στην ουσία και, ως εκ τούτου, το ζήτημα αυτό δεν κρίθηκε) - ο αναθέτων φορέας θα διαπιστώσει προηγουμένως ότι το δηλούμενο από την ανάδοχο ένωση εταιρειών ποσό που αντιστοιχεί στο διοικητικό κόστος παροχής των υπηρεσιών της σύμβασης, καλύπτει και το κόστος έκδοσης τόσο της εγγυητικής επιστολής συμμετοχής, όσο και της βεβαίωσης πιστοληπτικής ικανότητας, σύμφωνα με την απορρέουσα από τη διακήρυξη του παρόντος διαγωνισμού σχετική υποχρέωση των οικονομικών φορέων, όπως διαγνώσθηκε με τη 1477/2022 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών.

Συνεπώς, το Ελεγκτικό Συνέδριο εντός των ορίων της αρμοδιότητάς του, αποτελεί το στάδιο που μπορεί να διορθώσει τις στρεβλώσεις που παρατηρούνται στην εφαρμογή του ενιαίου μέτρου κρίσης στις διαγωνιστικές διαδικασίες

V. Αντί επιλόγου

Η τήρηση του ενιαίου μέτρου κρίσης στους δημόσιους διαγωνισμούς υπηρετεί έναν σκοπό εξαιρετικά σημαντικό και μακροπρόθεσμο: την ενίσχυση της εμπιστοσύνης στις δημόσιες διαγωνιστικές διαδικασίες και στις δημόσιες συμβάσεις. Η ίδια μεταχείριση των ίδιων καταστάσεων υπηρετεί την εμπιστοσύνη προς την ακεραιότητα

⁴² ΕΣ, ΤμΜειζΕπSynθ 1354/2018, σκέψη VII. Μεταξύ άλλων κρίθηκε ότι «σε κάθε περίπτωση, όφειλε η αναθέτουσα αρχή, ενόψει της αρχής περί ενιαίου μέτρου κρίσης, να προβεί στην απόρριψη της προσφοράς της ήδη δεύτερης αιτούσας εταιρείας, απορριπτομένων ως αβασίμων των σχετικών λόγων αναθεώρησης των αιτουσών. Ο σχετικός προβαλλόμενος λόγος από την πρώτη αιτούσα ότι μετά την έκδοση της ως άνω απόφασης, η τελευταία προέβη στη συνέχιση της διαγωνιστικής διαδικασίας με γνώμονα την αρχή της ίσης μεταχείρισης, σεβόμενη τις δικαστικές αποφάσεις και τους όρους της διακήρυξης, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, άλλως ως ερειδόμενος επί εσφαλμένης προϋπόθεσης, δεδομένου ότι μετά την έκδοση της ως άνω απόφασης του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών και ενόψει των σχετικών σε αυτή κρίσεων και παραδοχών, που μνημονεύονται ανωτέρω, όφειλε η πρώτη αιτούσα να προβεί στην απόρριψη της προσφοράς της εταιρείας ... ως απαράδεκτης κατά το πρώτο στάδιο της διαγωνιστικής διαδικασίας».

⁴³ Βλ. ΕΣ, Τμήμα Έβδομο, 1056/2021, σκέψεις 39 και 41.

⁴⁴ ΕΣ Ζ' Κλιμάκιο 139/2021.

⁴⁵ ΕΣ Ζ' Κλιμάκιο 716/2023, σκέψη 24. Βλ. επίσης ΕΣ Ζ' Κλιμάκιο 35/2024 ως προς τον έλεγχο για την τήρηση του ενιαίου μέτρου κρίσης.

της διαδικασίας⁴⁶ και την ικανότητα της κάθε αναθέτουσας αρχής να είναι αποτελεσματική και να επιδεικνύει συνέπεια στην επίτευξη των σκοπών της δημόσιας σύμβασης και προσήλωση στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος. Αντιστρόφως, η ανάθεση συμβάσεων σε οικονομικούς φορείς παρά το γεγονός ότι έχουν καταθέσει προσφορές με πλημμέλειες ίδιες με εκείνες οικονομικών φορέων που έχουν αποκλειστεί από την διαδικασία, αποτελεί πλήγμα στην εμπιστοσύνη προς την διαδικασία. Η κάμψη της αρχής της ίσης μεταχείρισης για δικονομικούς λόγους ή και για λόγους επιτάχυνσης μάλλον βλάπτει παρά ωφελεί τις δημόσιες διαγωνιστικές διαδικασίες.

Στο πλαίσιο αυτό, η ευρύτερη υιοθέτηση των αρχών της νομολογίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου που προαναφέρθηκαν, θα μπορούσε να διορθώσει αρκετές άστοχες περιπτώσεις που παρατηρούνται, λόγω ακριβώς της μη πλήρους εφαρμογής της αρχής του ενιαίου μέτρου κρίσης. Η διάγνωση της επιταγής για επανέλεγχο όλων των προσφορών, με βάση τις παραδοχές της Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ. και των δικαστηρίων στο πλαίσιο του ίδιου διαγωνισμού, ακόμα και των προσφορών μη διαδίκων που συμμετέχουν στον διαγωνισμό, ύστερα από απόφαση που διαφοροποιεί την ερμηνεία των όρων της διακήρυξης φαίνεται να μπορεί να επιλύσει πολλά ζητήματα.

Προς συζήτηση παραμένει αν η νομολογία του ΔΕΕ περί μη αναγνώρισης της τήρησης του ενιαίου μέτρου κρίσης, ως λόγου που δικαιολογεί το έννομο συμφέρον του οριστικώς αποκλεισθέντος να στραφεί κατά της προσφοράς άλλου διαγωνιζόμενου η οποία έχει ακριβώς την ίδια πλημμέλεια με εκείνη η οποία αποτέλεσε τον λόγο αποκλεισμού του οριστικώς αποκλεισθέντος είναι δεσμευτική ή όχι για τον Έλληνα νομοθέτη και δικαστή, με δεδομένο ότι, όπως υποστηρίζεται, σκοπός της δικονομικής οδηγίας δεν είναι μόνο η προστασία των δικαιωμάτων των προσφερόντων, αλλά και η βελτίωση του συστήματος δημοσίων συμβάσεων στο σύνολό του⁴⁷. Επίσης προς συζήτηση παραμένει, αν η μεταστροφή αυτή της νομολογίας θα επιβεβαιωθεί και στους διαγωνισμούς που δεν διέπονται από το ευρωπαϊκό δίκαιο.

---

⁴⁶ Βλ. *Μ. Στυλιανίδου*, Δημόσιες Συμβάσεις: ένας πυλώνας καλής διακυβέρνησης;, σε ΕφημΔΔ 1/2018, σ. 83, 84, όπου γίνεται λόγος για συμμετοχική και προσανατολισμένη στην επίτευξη συναίνεσης διακυβέρνηση και για υπέρβαση των πολυάριθμων και διαφορετικών συμφερόντων στα θέματα δημοσίων συμβάσεων και την εν τέλει επίτευξη ευρείας συναίνεσης σχετικά με το τι εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον και ως προς τον τρόπο που μπορεί να επιτευχθεί.

⁴⁷ Β. Χατζηγιαννάκης, Οι έλεγχοι νομιμότητας στις Δημόσιες Συμβάσεις, σελ. 58.